

ความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนข้างสาม

ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง¹

The Success in The Development Community Enterprise group for Chang-san

Tachang Subdistrict, Wiset Chai Chan District, Angthong Province

นายไกรพิชญ์ โพธิ์ไพจิตร²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์³

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนข้างสามและเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนข้างสามเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม จำนวน 10 คน

ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนข้างสาม มีปัจจัยความสำเร็จ 5 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยด้านการเงิน การระดมทุนจากสมาชิกโดยไม่กู้จากแหล่งอื่น (2) ปัจจัยด้านผู้นำ มีผู้นำที่มีความเป็นธรรมชาติมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความเป็นตัวแทนของกลุ่ม คอยกระตุ้นสมาชิกให้มาร่วมตัวกันและการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น (3) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการมีการจัดทำบัญชี รับ-จ่ายอย่างเป็นระบบเปิดสมุดบัญชีไว้กับธนาคาร จัดประชุมเป็นประจำทุกเดือน การจัดทำกฎระเบียบ ร่วมกันวางแผน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน การทำงานเป็นทีม การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการให้กับสมาชิก (4) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก การทำงานเป็นทีมแบบครอบครัว (5) ปัจจัยด้านการสนับสนุน มีการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ การพัฒนาความรู้ ด้านช่องทางการตลาดและด้านโครงสร้างพื้นฐาน และข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความสำเร็จ คือ มีผู้นำที่เข้มแข็งและมีความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นสมาชิกให้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สมาชิกมีเป้าหมายร่วมกัน ทำงานกันเป็นทีม ร่วมกันวางแผน ร่วมกันพัฒนาพร้อมทั้งการบริหารจัดการที่มีระบบชัดเจนในด้านการเงิน การงาน และบุคลากรเพื่อความยั่งยืนและความสำเร็จ

คำสำคัญ : ความสำเร็จ , วิสาหกิจชุมชน ,ข้างสาม

¹บทความเรียงจากการศึกษา “ความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนข้างสาม ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง”

²นักศึกษา ปริญญาโท สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ABSTRACT

This independent research Its purpose is to lead to success in developing the Changsan community enterprise group and to suggest guidelines for managing the success in developing the Changsan community enterprise group. This is a qualitative research using semi-structured interviews with key informants, including officials related to the community enterprise group, the group president and committee, totaling 10 people.

The research results found that The success of the development of the Chang San community enterprise group has 5 success factors: (1) Financial factor: Fundraising from members without borrowing from other sources; (2) Leadership factor: Leaders have good governance, are creative, and are representatives of the group, encouraging members to come together and respecting others' opinions; (3) Management factor: Accounting for income and expenditure is systematic, with a bank account book, regular monthly meetings, rules and regulations, joint planning, clear division of roles and responsibilities, teamwork, compensation and welfare for members; (4) Member participation factor: Working as a family team; (5) Support factor: Support from the government in terms of budget, materials and equipment, knowledge development, marketing channels and infrastructure, and recommendations for management of success: Strong and creative leaders encourage members to continuously do activities together, members have common goals, work as a team, plan together, develop together, and have a clear management system in terms of finance, work, and personnel for sustainability and success.

Keyword : The Success , community enterprise , Chang-san

ที่มาและความสำคัญ

วิสาหกิจชุมชน ได้ถือกำเนิดเกิดขึ้นจากรัฐบาลให้ความสำคัญกับหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ควบคู่กับเศรษฐกิจกระแสหลัก เนื่องจากเศรษฐกิจกระแสหลักทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของประชาชนในด้านรายได้และเกิดปัญหาในสังคมมากมาย จึงได้มีการนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มาเป็นพื้นฐานของเศรษฐกิจชุมชน โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อประกอบกิจการที่ช่วยแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนและนำทรัพยากรที่อยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน ที่เรียกว่า “วิสาหกิจชุมชน” ทำให้ภาครัฐมีนโยบายในการการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนของประชาชน ซึ่งประชาชนก็ให้ความสำคัญในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจำนวนวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะ ความลำบากอดยากของประชาชนและเป็นแนวทางที่สร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความ ยั่งยืน เพราะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้พวกเขาสามารถ พึ่งพาชุมชนพึ่งพาตนเองในระยะยาวได้อย่างมั่นคง ซึ่งกลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร (2549) ได้อธิบายความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่า วิสาหกิจ ชุมชน หมายถึง กิจการของ ชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรืออื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นนิติ บุคคลในรูปแบบใด หรือไม่ เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของ ครอบครัว ชุมชนและระหว่าง

วิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่เอื้อกับ ชาวบ้านดำรงชีวิตได้ มั่นคงและเข้มแข็ง ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนมิใช่ว่าจะทำได้ ง่ายตายต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน วิสาหกิจชุมชนเน้นเรื่องการบริหารจัดการ เป็นกิจการสร้างรายได้รูปแบบหนึ่งที่มีขนาดเล็กกว่าวิสาหกิจขนาดย่อมโดยผลผลิตจะเกิด จากสินทรัพย์ชุมชน (ความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมทักษะฝีมือวัฒนธรรม ธรรมชาติหรืออื่น ๆ) ที่เป็นพื้นบ้านมีรูปแบบการจัดการสมัยใหม่โดยคนในชุมชนเป็นกิจการของคนในชุมชน วิสาหกิจชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งในการยกระดับรายได้ชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิต ของชาวบ้านหรือเกษตรกรในชนบทที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศแต่เป็นกลุ่มคนที่ยากจน ที่สุดของประเทศหากกลุ่มชาวบ้านหรือกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้มีรายได้สูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อด้านบวกต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศโดยในการประกอบวิสาหกิจชุมชนควรมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งของชุมชนส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชนโดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชนสิ่งที่เกิดขึ้นจาก วิสาหกิจชุมชนมีผลให้ชาวบ้านไม่ต้องหลั่งไหลไปทำมาหากินในเมืองใหญ่ซึ่งเป็นเหตุให้ต้อง จากครอบครัวเข้าไปอยู่กับความแออัดมลพิษมากมายเสี่ยงชีวิตหลาย ๆ อย่างทำให้ คุณภาพชีวิตไม่สมบูรณ์ไม่มีสุขใดเท่ากับการได้อยู่ผืนแผ่นดินที่กำเนิดพร้อมหน้าพร้อมตากับ วงศาภคณาญาติตั้งนั้นถือได้ว่าวิสาหกิจชุมชนนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรของ ชุมชน แปลงมาเป็นรายได้จากการทำมาหากินในที่ของตนเอง (ขวัญฤดี ต้นตระกูล, 2551, หน้า 9)

จังหวัดอ่างทองให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพราะเศรษฐกิจชุมชนเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด แต่ด้วยปัจจัยด้านอุปสรรคต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบทำให้เศรษฐกิจชุมชนและภาคธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะวิกฤติโควิด-19 ที่ทำให้เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงที่ผ่านมาจึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนประชาชน วิสาหกิจชุมชน ผู้ผลิตและผู้ประกอบการ OTOP ในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 พร้อมกับการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน กระตุ้นการขายและส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ โดยนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาชีพและรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน

ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญได้เล็งเห็นถึงทุนทางทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน คือ ผักตบชวาเป็นวัชพืชที่ ทำลายระบบนิเวศในแหล่งน้ำ แต่สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าได้ จึงได้เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างसान ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองขึ้น เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่รวมตัวกันของคนในชุมชนและเกษตรกร ผู้สูงอายุ วัยกลางคนมาร่วมกันทำกิจกรรมสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างให้ เกิดเป็นรายได้ให้กับคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยทางกลุ่มเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของชาวบ้านตำบลท่าช้าง นำผักตบชวาที่ไม่ได้ใช้แล้ว มาเพิ่มมูลค่าให้กับผักตบชวา นำรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยการนำผักตบชวามาทำหู้หิ้วกาแฟ กระเป๋ า กระเป๋ าหิ้วแก้วเยติ ตามนโยบายของรัฐบาลในการลดพลาสติก สามารถใช้แล้วทิ้งได้เลย ภายในครั้งเดียวหรือลูกค้าสามารถนำมาใช้ต่อได้หลายๆ ครั้งตามความต้องการ แทนการใช้หู้หิ้วแก้วแบบพลาสติก ทางกลุ่มยังผลิตกระเป๋ าถือที่ผลิตจากผักตบชวา ลวดลายต่าง ๆ รวมถึงการได้นำลายจากเสื้อผ้าของคณะละครชาตรีมา ประยุกต์ใช้กับลายของกระเป๋ า ผักตบชวาอีกด้วย โดยผ่านการดูแลควบคุมจากประธานกลุ่ม มีที่ปรึกษาคอยให้ คำแนะนำ และแก้ปัญหาช่วยเหลือในด้านต่างๆ เพื่อให้การผลิตชิ้นงานเป็นที่ต้องการต้องการของตลาดและได้ร่วมกันช่วยกำจัดผักตบชวาทำให้แม่น้ำลำคลองสะอาดปราศจากวัชพืชส่งผลให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างसानได้จัดทำแพลตฟอร์มตลอดจนการจัดทำสื่อออนไลน์ช่องทางการจำหน่ายผ่านโซเชียลต่างๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และให้ผู้สนใจเข้าถึงได้ง่าย ได้แก่ (เพจเฟซบุ๊ก ชื่อ วิสาหกิจชุมชนข้างसान) , (ช่องยูทูป ชื่อ CHANGSAN) เป็นต้น ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างसानประสบความสำเร็จมีการกระจายรายได้ให้คนในชุมชนตำบลท่าช้าง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้ BCG Model เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่จะพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติ คือ มีการนำทรัพยากรมาเพิ่มมูลค่า โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์และเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมด้วยการร่วมกันกำจัดวัชพืชในแม่น้ำคือผักตบชวาก่อให้เกิดมูลค่า ที่สำคัญเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ดูงานทุกเดือน ตั้งแต่กระบวนการจัดหาตลอดจนการผลิต การจำหน่าย ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ และนอกพื้นที่ และประชาชนที่สนใจจะมาเรียนรู้ในการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดมูลค่า เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างการมีส่วนร่วมให้กับคนในชุมชน และทางกลุ่มยังส่งเสริมการนำเด็กเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างसानสู่การเป็นกิจกรรมของเยาวชน ภายใต้ โครงการ ทูป็นัมเบอร์วัน เป็นหนึ่งไม่พึ่งยาเสพติด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสู่ความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาม
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสามตำบลท่าช้าง

ขอบเขตด้านการศึกษา

ศึกษาความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาม ตำบลท่าช้างอำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง มีขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตเรื่องเวลา

ดำเนินการศึกษาระหว่างเดือนตุลาคม - เดือนพฤศจิกายน 2567

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ได้แก่ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานและคณะกรรมการกลุ่ม

3. ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสามและเสนอแนะแนวทางการจัดการความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาม

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตการวิจัยเฉพาะในเขตพื้นที่ คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาม ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ประโยชน์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบปัจจัยที่ส่งผลสู่ความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาม
2. เพื่อทราบแนวทางในการจัดการความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสามตำบลท่าช้าง

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัย เรื่อง ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาม ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าหาแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
2. แนวคิดและหลักการของผู้นำ
3. แนวคิดและหลักการของการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสำเร็จ
5. กรอบแนวคิด

1.แนวคิดวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2548) ให้ความหมายว่า การประกอบการโดยคนในชุมชนเพื่อการ จัดการ “ทุน” ของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชนโดย “ทุนชุมชน” ประกอบด้วยทุนที่เป็นเงิน ทรัพยากรธรรมชาติผลผลิตความรู้ภูมิปัญญาและทุนทางสังคม ซึ่งได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นพี่น้อง และความไว้วางใจ ของคนในชุมชน

อารี วิบูลย์พงศ์ และคณะ (2549, หน้า 5) ได้ให้ความหมายว่า กิจการของชุมชน โดย ชุมชน เพื่อชุมชนและเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทุนทาง สังคมของชุมชนในการดำเนินกิจการของชุมชน

ศรีปริญญา ฐูประจ่าง (2546, หน้า 14-18) กล่าวถึง แนวคิดวิสาหกิจชุมชนที่ กรมการพัฒนาชุมชน ได้น้อมนำแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ได้ทรงพระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาชุมชนเพื่อความยั่งยืนโดย หลักการ "ทฤษฎีใหม่" 3 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตนเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด

ชั้นที่ 2 รวมพลังกันใน รูปกลุ่มเพื่อการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้าน สวัสดิการการศึกษา และการพัฒนาสังคม

ชั้นที่ 3 สร้างเครือข่าย กลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายโดย ประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ

กรมการพัฒนาชุมชน (2546) อธิบายถึงองค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชนว่ามีลักษณะ ที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นกิจการของชุมชน หมายถึง เป็นการประกอบกิจการทั้งด้านการผลิต และ บริการที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของไม่ใช่ของผู้ใดผู้หนึ่ง

2. ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชน และมีการบริหารจัดการที่เหมาะสม หมายถึง กิจการที่ดำเนินการโดยใช้ทุนของชุมชนเป็นหลัก อันได้แก่ เงิน แรงงาน ทรัพยากร ภูมิ ปัญญา เป็นต้น โดยมีการบริหารจัดการ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต หรือการให้บริการ ด้วยความคิดสร้างสรรค์ คิดค้นเอง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานเป็น การจัดการแบบประสาน พลังทากิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมแบบเสริมกัน ไม่แยกทำแบบเดี่ยวหรือเป็นเรื่อง ๆ

3. ดำเนินการด้วยหลักสามัคคีธรรม หมายถึง หมู่คณะในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการอย่างเป็นเอกภาพ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ส่วนรวมแก่สมาชิกและ ชุมชน โดยไม่ ส่งผลกระทบในเชิงลบต่อสาธารณะ อันหมายความว่ารวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วย

4. เน้นกระบวนการเรียนรู้ในการดำเนินการ หมายถึง ในการดำเนินการจะ ก่อให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน เรียนรู้ที่จะบริหารจัดการ ทุนชุมชนด้วยการริเริ่มสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรม

เสรี พงศ์พิศ (2548) อธิบายว่า วิสาหกิจชุมชน ควรมี องค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ ได้แก่

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการเอง

2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด
3. ชุมชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนเอง
4. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานทุนที่สำคัญ โดยปรับปรุงหรือประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย
5. ดำเนินการแบบบูรณาการ คือ ไม่ทำเพียงอย่างเดียวแต่มีการดำเนินหลาย ๆ กิจกรรม
6. การเรียนรู้เป็นหัวใจของกระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
7. การพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายอันดับแรกและสำคัญที่สุดของวิสาหกิจชุมชน

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

จัดแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน เป็นกิจการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกิน ใช้นี้ซื้อขายกันภายในชุมชนหรือระหว่างชุมชน ทำด้วยเทคนิควิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน แต่ถูกหลักสุขอนามัย เช่น เครื่องแกง น้ำดื่ม เป็นต้น โดยมีเป้าหมาย คือ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และเพื่อให้คนในชุมชนมีสินค้าคุณภาพดีสำหรับอุปโภค บริโภค
2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า เป็นกิจการที่พัฒนาต่อเนื่องจากวิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ใช้ความรู้ ประสิทธิภาพ เทคโนโลยีที่สูงขึ้น มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและทันสมัย ได้รับการรับรองคุณภาพตาม มาตรฐานสากลและควรคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ถิ่นเพื่อเป็นจุดขายที่สำคัญ โดยมีเป้าหมาย คือ ตลาดใหญ่ภายนอก หรือตลาดแข่งขันทั้งในระดับประเทศ จนถึงการส่งออกไปต่างประเทศ

2.แนวคิดและหลักการของผู้นำ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ผู้ที่ใช้เหตุผล สามารถประยุกต์ ใช้นั้นได้อย่างชาญฉลาด ใช้นั้นได้ถูกคน

ถูกเวลา สามารถวิเคราะห์อดีต เข้าใจปัจจุบัน และคาดการณ์อนาคตได้ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในการดำเนินชีวิต ปรารถนาอุทิศตัวเพื่อการเผยแพร่แนวความคิด และถ่ายทอดสั่งจะทางปัญญาที่เป็นประโยชน์ แก่สังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ นอกจากนี้สังคมเรายังเรียกผู้นำอีกรูปแบบหนึ่ง คือ ปราชญ์ชาวบ้าน

ชนพรธม กาหมันดี (2543) ได้กล่าวว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ได้รับแต่งตั้ง หรือได้รับความไว้วางใจ อันเนื่องมาจากคุณลักษณะพิเศษของบุคคลนั่นเอง ให้เป็นผู้ที่มีอิทธิพลและบทบาทเหนือกลุ่ม สามารถชักชวน หรือชี้แนะให้บุคคลอื่น ช่วยปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ให้สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ลักษณะผู้นำที่ดี

ชนพรธม กาหมันดี (2543) ได้กล่าวว่า ลักษณะผู้นำที่ดี มีดังนี้

1. มีความคิดริเริ่ม ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มเป็นของตนเอง มีการตัดสินใจ และมีแนวคิดชัดเจนในข้อเสนอของผู้อื่นได้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงาน คุณสมบัติข้อนี้ยังมีมากและ แสดงออกได้มากเพียงใด จะช่วยสนับสนุนเพิ่มพูนความเป็นผู้นำในตัวให้สูงขึ้นเพียงนั้น
2. ความใกล้ชิดกับสมาชิก ผู้นำที่ดีจะต้องเข้ากับสมาชิกในกลุ่มได้ ทำตัวสนิทสนมกับ ทุกคนได้ วางตัวได้เป็นกันเองกับสมาชิก จะช่วยให้ความเป็นผู้นำแน่นมากขึ้น

3. ความเป็นตัวแทนของกลุ่ม ผู้นำจะต้องปกป้องกลุ่ม ป้องกันและต่อสู้เพื่อประโยชน์ ของสมาชิก ในกลุ่มของตน คุณลักษณะข้อนี้มีอยู่ในตัวผู้ใดนั้นจะเป็นผู้นำได้ และคุณสมบัติข้อนี้มีอยู่ในตัวผู้นำมาก เพียงใด ผู้นำนั้นจะเป็นผู้นำที่ดี เป็นที่รักใคร่นับถือของผู้ตาม

4. การแบ่งงาน ผู้นำที่ดีจะต้องสามารถกำหนดลักษณะงานทั้งของตนเองและของสมาชิก ในกลุ่มได้ ชัดเจน และสามารถเข้าใจในความสัมพันธ์ของงานแต่ละส่วนที่สมาชิกแต่ละคนทำ

5. การบังคับบัญชา ผู้นำสามารถห้ามการกระทำบางประการของสมาชิกในกลุ่ม ที่เห็นสมควร ห้าม เหตุผลการกระทำของกลุ่มได้เมื่อต้องการ รวมถึงการใช้ความเด็ดขาดในการตัดสินใจลงโทษ ผู้กระทำผิดตาม ระเบียบของกลุ่มได้

6. การติดต่อสื่อสาร ผู้นำที่ดีจะต้องคอยให้ข่าวสารและรับรู้ข่าวสารของสมาชิก จัดให้มี การ แลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นผู้ที่รู้เกี่ยวกับความเป็นไปของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินไป ใน กลุ่มของตนอยู่ตลอดเวลา

7. การยอมรับ การที่ผู้นำแสดงการยอมรับหรือไม่ยอมรับ รวมทั้งการอนุมัติและไม่อนุมัติ การ กระทำของสมาชิกกลุ่ม

8. ผลงาน ผู้นำจะต้องเป็นผู้กำหนดระดับของผลงานของสมาชิก และของกลุ่ม เป็นส่วนรวม ผู้นำที่ ดีจะต้องเป็นผู้สนับสนุนให้สมาชิกมีความมานะ ความพยายาม เพื่อผลงานที่ดีกว่า มากกว่า สูงค่ากว่า อยู่ เสมอ

9. การตัดสินใจ ผู้นำที่ดีจะต้องตัดสินใจได้ และกล้าที่จะตัดสินใจ โดยเฉพาะเมื่อ ได้พิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบในเรื่องราวนั้น ๆ พอควรแล้ว ผู้นำที่ไม่ตัดสินใจอะไรเลย จะไม่เป็นที่พึงของ ผู้ตามได้

10. การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้นำที่ดีไม่ควรถืออำนาจในงาน ความคิดเห็น ของแต่ละคน นั้นมีคุณค่า ควรรู้จักใช้วิธีรับพิจารณาความคิดเห็นด้วยใจเป็นธรรม นอกจากจะเป็นผลดีต่องาน ในแง่ที่ได้รับ การพิจารณาเป็นอย่างดีจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังมีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดียิ่ง ในระหว่างผู้ ที่ทำงานร่วมกันอีกด้วย

11. การรู้จักผู้ร่วมงาน หมายถึง การรู้จักสมาชิกของกลุ่มแต่ละคนอย่างจริงจังในทุกแง่มุม รู้ถึง ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติของแต่ละคน เพื่อที่จะมอบหมายให้แต่ละคนได้ทำงาน ที่ เหมาะสม

12. ความสามารถ ผู้นำที่ดีต้องมีความสามารถหรือสมาชิกในกลุ่มในวิชาการบางแขนงและ ความสามารถใน การเข้าใจคน เป็นต้น

3.แนวคิดและหลักการของการมีส่วนร่วมของชุมชน

รุ่งรวี จิตภักดี (2566, หน้า 51) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของคนในชุมชนในการดำเนินการ สิ่งใดสิ่งหนึ่งในชุมชน ซึ่งได้มีส่วนร่วมใน การคิด ตัดสินใจ ดำเนินการวางแผน ในการ รับประโยชน์จากการดำเนินการนั้น ซึ่งจะนำมาด้วยการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับคนใน ชุมชนสำหรับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

รุ่งรวี จิตภักดี (2566, หน้า 51) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของคนในชุมชนในการดำเนินการ สิ่งใดสิ่งหนึ่งในชุมชน ซึ่งได้มีส่วนร่วมใน

การคิด ตัดสินใจ ดำเนินการวางแผน ในการ รับประโยชน์จากการดำเนินการนั้น ซึ่งจะนำมาด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนใน ชุมชนสำหรับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสำเร็จ

วิเชียร วิทยอุดม(2550) กล่าวว่า ความสำเร็จ หมายถึง ลักษณะของการทำงานที่ท้าทายต้องการ ได้รับ ข้อมูลป้อนกลับเพื่อประเมินผลงาน มีความชำนาญในการวางแผน ความรับผิดชอบสูง พยายามชนะ ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ หรือแก้ปัญหาให้ได้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2545) ปัจจัยแห่งความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินธุรกิจชุมชน พบว่า มีปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จและความล้มเหลวอยู่ 9 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านการเงินหรือเงินทุน กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เงินทุนของตนเอง ไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินลงทุน มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมากกว่าการพึ่งเงินกู้

2. ปัจจัยด้านการตลาด กลุ่มธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จจะเป็นกลุ่มที่มีคู่ค้าที่แน่นอนและเพียงพอ คู่ค้าที่เป็นผู้ค้าส่งที่รับสินค้าคราวละมาก ๆ ออกไปจำหน่าย

3. ปัจจัยด้านการผลิต ความได้เปรียบในเชิงเปรียบเทียบที่พิจารณาจากวัตถุดิบ ทักษะ และความชำนาญของผู้ทำการผลิต นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญพอ ๆ กับโอกาสทางตลาด

4. ปัจจัยด้านบริหารและจัดการ ด้านระบบเงิน ระบบงาน และระบบบุคลากร ระดมทุนและสะสมทุน การบริหารกระแสเงินไหลเข้าและกระแสเงินไหลออก ควบคุมดูแลไม่ให้เกิดการขาดสภาพคล่องใช้จ่ายเงินไปในทางที่ก่อประโยชน์ให้แก่กลุ่มมากที่สุด ระบบบัญชีและระบบการควบคุมตรวจสอบรายได้รายจ่ายจำเป็นต้องมีความถูกต้องแม่นยำและมีมาตรฐานมากขึ้น การบันทึกตัวเลขต้องเป็นสากลที่สามารถตรวจสอบได้เข้าใจ บุคลากรด้านการเงินไม่เพียงแต่มีความสามารถในการหารายได้และควบคุมค่าใช้จ่ายเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญที่สุดจำเป็นต้องมีความรู้ด้านบัญชีอย่างพอเพียง

5. ปัจจัยด้านผู้นำ ชาวชนบทโดยทั่วไปมักจะขาดความคิดริเริ่ม พอใจจะเป็นผู้ตามเป็นผู้เอาอย่างหรือเลียนแบบใครที่ทำอะไรแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ใหม่ ๆ มักจะไม่ได้รับการยอมรับ แต่ครั้งประสบความสำเร็จก็จะมีผู้เอาอย่างและกลายเป็นผู้นำ ผู้นำโดยธรรมชาติของชุมชนจึงมักจะเป็นผู้มีบารมีหรือมีฐานะทางสังคม หรือผู้ที่ทำประโยชน์ให้ชุมชน

6. ปัจจัยด้านแรงงาน ในธุรกิจชุมชนแรงงานประเภท "ลูกจ้าง" มีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นประเภททำงานให้ตนเอง (Selfemployed) แรงงานของผู้ที่ทำงานให้ตนเองและครอบครัว แม้ว่าธุรกิจชุมชนตั้งอยู่ในชนบท เป็นการประกอบกิจการของครอบครัวเกษตรกร แต่สภาพความเป็นจริงขณะนี้หลาย ๆ แห่งประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานทั้งระดับแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานฝีมือ ในระดับแรงงานไร้ฝีมือ แรงงานรุ่นใหม่ มักจะอพยพเข้าเมือง ละทิ้งการพัฒนาอาชีพของครอบครัว คนงานที่เคยผ่านงานอุตสาหกรรมและการค้ามาแล้ว 5 – 6 ปี มักจะกลับไปทำงานภาคเกษตรไม่เป็น ความสามารถและทักษะเชิงหัตถกรรมไม่มี แรงงานไม่เอากลับคืนสู่ภาคเกษตร ขาดทักษะด้านเกษตรและด้านหัตถกรรม การมีแรงงานในท้องถิ่นอย่าง

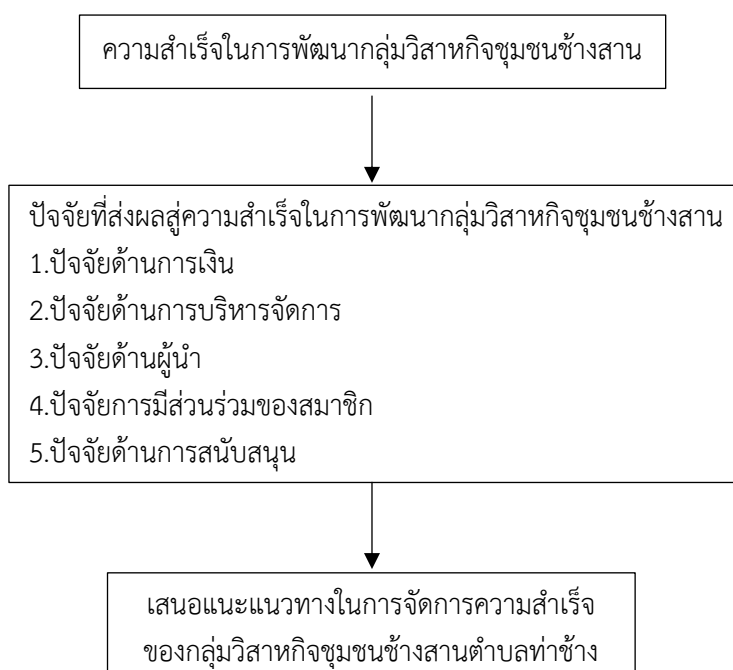
พอเพียงและแรงงานเหล่านี้มีทักษะทางการผลิต เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ธุรกิจชุมชนประสบความสำเร็จ

7. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก การเกิดขึ้น การคงอยู่ และการเติบโตของธุรกิจชุมชน จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชนต้องร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ ในแง่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การมีส่วนร่วมของสมาชิก หมายถึง การระดมทุนและการใช้ทุนที่ระดมมานั้น "ทุน" ที่กล่าวนี้หมายถึง "เงินทุน" เป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของการระดมทุนจึงหมายถึงการร่วมถือหุ้น ร่วมลงทุนและนำทุนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมอย่างเอาการเอางานนั้นจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง แม้ว่าระยะเริ่มแรกธุรกิจชุมชนเกิดขึ้นจากการช่วยเหลือจากภายนอกเป็นด้านหลัก แต่ต่อมาสมาชิกชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน จึงจะทำให้เกิดเป็นธุรกิจชุมชนอย่างแท้จริง คงอยู่และเติบโตได้

8. ปัจจัยเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับขององค์กรระเบียบข้อบังคับเป็นกฎเกณฑ์กติกาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม ในอันที่จะทำให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมายเป็นไปอย่างราบรื่น และสอดคล้องประสานกัน การดำเนินงานของธุรกิจชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ฉะนั้น กฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ จึงต้องเกิดขึ้นจากข้อตกลงของสมาชิกเป็นพื้นฐานกรรมการนำข้อตกลงนั้นมาปรับใช้ให้เป็นจริง

9. ปฏิสัมพันธ์กับภายนอกปฏิสัมพันธ์กับภายนอก โดยทั่วไปจะมีอยู่ 4 กลุ่ม รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลNGOs นักวิชาการหรือสถาบันวิชาการและธุรกิจ ธุรกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จล้วนแต่มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับภายนอก

กรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาค้นคว้าจากเว็บไซต์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาธ เอกสาร วารสาร บทความ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ทราบปัจจัยที่ส่งผลสู่ความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนข้างสาธและเสนอแนะแนวทางในการจัดการความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาธ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาธ จำนวน 10 คน

วิธีการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นแบบบันทึกคำให้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ โดยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า มีคำถามหัวข้อที่มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด ที่ทำให้ผู้ตอบนั้นสามารถตอบได้อย่างอิสระ จะทำให้ได้คำตอบที่ชัดเจนครบถ้วน และผู้วิจัยจะพยายามสร้างความรู้ความเข้าใจในทัศนคติของผู้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีเครื่องมือนอกจากแบบสัมภาษณ์เป็นสื่อประเภท กล้องถ่ายรูป และเครื่องบันทึกเสียง เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลรายละเอียดได้อย่างครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำข้อมูลจากการวิจัย เรื่อง ความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนข้างสาธ มาแล้วจะนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นให้มีความชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดระเบียบข้อมูล (Data organizing) นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน ได้แก่ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานและคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาธ ทั้งข้อมูลเชิงเนื้อหา มาจัดทำเรียงเรียง หาความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงของข้อมูลมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความสำเร็จ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการอธิบาย การบรรยายด้วยการพรรณนาโวหาร โดยผู้วิจัยได้ทบทวนความคิดเห็นส่วนตัวเพิ่มเติมลงไปในการวิจัยครั้งนี้ด้วย โดยจะเป็นการทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยทำการพรรณนาเรียงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการจัดการความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาธตำบลท่าช้าง และการหาข้อสรุป ตีความ (Conclusion, Interpretation) ผู้วิจัยจะดำเนินการหาข้อสรุป ตีความของข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก แบบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทั้ง 10 คน มาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจะใช้การบรรยายตามกรอบแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามที่ได้ระบุในข้อคำถามและให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อสร้างข้อสรุปข้อมูลที่เชื่อถือได้

การวิเคราะห์ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าง
สถาน ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ปัจจัยด้านการเงิน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสถาน มีแหล่งเงินทุน 1 แหล่ง คือ การระดมทุนจากสมาชิกตั้งแต่เริ่มแรกเข้า
เป็นสมาชิกกลุ่มคนละ 300 บาท และไม่ได้มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นเลย

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสถานมีการจัดทำบัญชี รับ-จ่าย อย่างเป็นระบบ โปร่งใสสามารถที่จะ
ตรวจสอบได้ มีการเปิดสมุดบัญชีเพื่อรับรองเงินที่จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ต่างๆของกลุ่มไว้กับธนาคาร
ภาครัฐ มี Line กลุ่มเพื่อใช้ในการแจ้งรายละเอียดต่างๆมีการจัดประชุมเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง
เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่ม จัดทำกฎระเบียบของกลุ่ม ร่วมกันวางแผน การตัดสินใจ วางแผนการรองรับ
การเข้ามาดูงานที่กลุ่มจากบุคคลภายนอก ทางกลุ่มได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน มีการให้
ค่าตอบแทนกับสมาชิกและจัดสวัสดิการพาไปศึกษาดูงานนอกจังหวัดรวมไปถึงยังส่งเสริมเด็กรุ่นใหม่เข้ามา
มาร่วมทำกิจกรรมของกลุ่ม

ปัจจัยด้านผู้นำ

ผู้นำของกลุ่มมีความเป็นธรรมาภิบาล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเป็นเป็นตัวแทนของกลุ่ม
ในการออกนำเสนอผลงานต่างๆโดยการนำประเพณีวัฒนธรรมอย่างเช่นละครชาตรีเข้ามาร่วมให้เป็น stories
ของกลุ่ม การมีจิตใจดี เสียสละ อดทน และเป็นกันเองมากๆ ตลอดจนคอยกระตุ้นสมาชิกให้มารวมตัวกัน
และบริหารจัดการจนเป็นศูนย์เรียนรู้ได้ มีการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นไม่เพียงแต่ ใช้ความคิดเห็นของ
ตัวเองเป็นหลัก การตัดสินใจในเรื่องของการรับงานก็จะมีพิจารณาศักยภาพของกลุ่มก่อนว่าสมาชิกของ
กลุ่มนั้นมีศักยภาพเพียงพอไหม

ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก

ในการดำเนินงานของกลุ่มใช้ความเป็นประชาธิปไตย เวลาประชุมจะเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและ
กัน สมาชิกทุกคนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคเท่าเทียม
กัน และการทำงานเป็นทีมแบบครอบครัว

ปัจจัยด้านการสนับสนุน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสถานได้รับการสนับสนุนภาครัฐค่อนข้างเยอะ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของด้าน
งบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ การพัฒนาความรู้ ด้านช่องทางการตลาดและด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งการ
สนับสนุนนั้นเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มได้เข้มแข็งและยั่งยืน มีความทันสมัยก็ได้มีการสนับสนุน
จากภาครัฐ สถานศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเสนอแนะและแนวทางในการจัดการความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสา ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง

ข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน คือ การมีผู้นำที่เข้มแข็งมีความคิดสร้างสรรค์ มีความเป็นธรรมาภิบาล กระตุ้นสมาชิกให้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาความรู้ทั้งของผู้นำและสมาชิก สมาชิกต้องมีเป้าหมายร่วมกันการทำงานเป็นทีมแบบครอบครัว พร้อมทั้งการบริหารจัดการที่มีระบบชัดเจนในด้านการเงิน การงาน และการแบ่งบทบาทหน้าที่ ส่งเสริมการนำเด็กรุ่นใหม่เข้ามาร่วม การใช้ความเป็นตัวแทนของกลุ่มในการที่จะขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ ความรู้ การตลาด และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อความยั่งยืนและความสำเร็จ

การอภิปรายผล

ส่วนที่ 1 ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสา

ปัจจัยด้านการเงิน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสา มีแหล่งเงินทุน 1 แหล่ง โดยการระดมจากสมาชิก ตั้งแต่แรกเริ่มเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม คนละ 300 บาท และไม่ได้มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งอื่นเลย ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยแห่งความสำเร็จของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2545) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ใช้เงินทุนของตนเอง ไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสำหรับเงินลงทุน มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงานมากกว่าการพึ่งเงินกู้

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการระบบเงิน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสา ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทองมีการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย อย่างเป็นระบบ โปร่งใสสามารถที่จะตรวจสอบได้ มีการเปิดสมุดบัญชีเพื่อรับรองเงินที่จำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ต่างของกลุ่มไว้กับธนาคารภาครัฐ มี Line กลุ่มเพื่อใช้ในการแจ้งรายลเอียดต่างๆ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของจิระนุช ชาญณรงค์กุล (2558) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนจะมีการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการจะต้องมีการจัดทำด้านระบบบัญชี มีการบันทึกบัญชี ถูกต้อง ตรงเวลา มีการสื่อสารเปิดเผยข้อมูลการเงินบัญชีอย่างสม่ำเสมอและใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชี

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการระบบงาน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสา มีการบริหารจัดการด้านงานที่เป็นอย่างดีมีการแต่งตั้งคณะกรรมการและพัฒนาจนเป็นศูนย์เรียนรู้ดูงานด้านผักตบชวาตั้งแต่กระบวนการผลิต มีการจัดประชุมเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่ม จัดทำกฎระเบียบของกลุ่ม ร่วมกันวางแผน การตัดสินใจ วางแผนการรองรับการเข้ามาดูงานที่กลุ่มจากบุคคลภายนอก ทางกลุ่มได้มีการแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนว่าใครควรทำอะไรออกเป็นด้านๆการจำหน่ายสินค้า ก็จะมีการจำหน่ายผ่านช่องทาง Facebook ,เบอร์โทรศัพท์ , ตามร้านกาแฟในจังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับปัจจัยกำหนดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการด้านระบบงาน วิสาหกิจชุมชนที่จะประสบความสำเร็จต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหาร มีการแบ่งฝ่าย แบ่งสายงานเพื่อการควบคุมกำกับอย่างชัดเจน และสอดคล้องกับแนวคิดของจิระนุช ชาญณรงค์กุล (2558) ได้กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนจะมีการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการบริหารจัดการด้านการกำหนดระเบียบหรือข้อตกลงข้อบังคับการอยู่ร่วมกัน

มีกฎระเบียบข้อบังคับที่ถูกระบุโดยสมาชิก

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการระบบบุคลากร

ทางกลุ่มมีบุคลากรเป็นสมาชิกและคณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบ มีการทำงานเป็นทีม แบบครอบครัวมีการให้ค่าตอบแทนกับสมาชิกเมื่อผลรายได้จากการจำหน่ายสินค้าและพาไปศึกษาดูงานนอกจังหวัดเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการและสมาชิกอีกด้วย รวมไปถึงยังส่งเสริมเด็กรุ่นใหม่ๆเข้ามาร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มจนเข้ารับการประกวด ทูปีนัมเบอร์วัน เยาวชนห่างไกล จากยาเสพติด ซึ่งมีความสอดคล้องกับกับแนวคิดของจิระนุช ชาญณรงค์กุล (2558) กล่าวว่า ไม่ว่าจะป็นวิสาหกิจชุมชนระดับ พื้นฐานหรือระดับก้าวหน้า เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง วิสาหกิจชุมชนต้องมีการบริหารจัดการด้านธุรกิจมีการจัดสรรกำไรสวัสดิการและผลตอบแทนแก่สมาชิก กรรมการชุมชน และมีความสอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) ที่อธิบายว่าระบบบุคลากร ในวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกกลุ่ม อาทิเช่น เงินปันผลรายเดือน โบนัสรายปี ค่าเยี่ยมไข้ พาไปเที่ยวและทัศนศึกษาดูงาน รวมทั้งการให้โอกาสในการพัฒนาความรู้และทักษะของสมาชิกโดยอบรมกับหน่วยงานต่าง ๆ ด้วย

ปัจจัยด้านผู้นำ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสามมีผู้นำมีความเป็นธรรมชาติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเป็นตัวแทนของกลุ่มในการออกนำเสนอผลงานต่างๆโดยการนำประเพณีวัฒนธรรมอย่างเช่นละครชาตรีเข้ามาร่วมให้เป็น stories ของกลุ่ม การมีจิตใจดี เสียสละ อดทน ตลอดจนคอยกระตุ้นสมาชิกให้มารวมตัวกัน และบริหารจัดการจนเป็นศูนย์เรียนรู้ได้ มีการเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่นไม่เพียงแต่ ใช้ความคิดเห็นของตัวเองเป็นหลัก การตัดสินใจในเรื่องของการรับงานก็จะมีมีการพิจารณาศักยภาพของกลุ่มก่อนว่าสมาชิกของกลุ่มนั้นมีศักยภาพเพียงพอไหม ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะผู้นำที่ดีของธนพรณ กาทมนันตี (2543) ได้กล่าวว่า ลักษณะผู้นำที่ดี มีดังนี้ 1.มีความคิดริเริ่ม

2.ความใกล้ชิดกับ 3. ความเป็นตัวแทนของกลุ่ม 4. การแบ่งงาน 5. การบังคับบัญชา 6. การติดต่อสื่อสาร 7. การยอมรับ 8. ผลงาน 9. การตัดสินใจ 10. การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น 11. การรู้จักผู้ร่วมงาน 12. ความสามารถ

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสามในการดำเนินงานของกลุ่มใช้ความเป็นประชาธิปไตย เวลาประชุมใช้เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สมาชิกทุกคนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกันวางแผน ตัดสินใจร่วมรับผลประโยชน์อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน การทำงานเป็นทีม ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของรุ่งวี จิตภักดี (2566) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไว้ว่าเป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของคนในชุมชนในการดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งในชุมชน ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ การวางแผนในการรับประโยชน์จากการดำเนินการนั้น ซึ่งจะนำมาด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชนสำหรับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) ที่กล่าวว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบ รวมถึงร่วมลงทุนและการนำทุนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกที่นำไปให้วิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ

ปัจจัยด้านการสนับสนุน

การสนับสนุนนั้นเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มได้เข้มแข็งและยั่งยืน มีความทันสมัยก็ได้มีการสนับสนุนจากภาครัฐ สถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ การพัฒนาความรู้ ด้านช่องทางการตลาดและด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของจิระนุช ชาญณรงค์กุล (2558) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนจะมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องมีการบริหารจัดการด้านด้านมีส่วนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการประเมินการยอมรับของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน เน้นการช่วยขับเคลื่อนช่วยผลักดันการสนับสนุนแก่วิสาหกิจชุมชน และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของภทรธิตา วัฒนาพรณกิตติ (2559) ที่ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง ที่ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐโดยปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐนั้นเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ประสบความสำเร็จได้ ที่ช่วยเหลือสนับสนุนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนได้อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ในการดำเนินงานของกลุ่ม การสนับสนุนด้านองค์ความรู้พัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่ม ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางสาธารณูปโภค และทางด้านงบประมาณ

ส่วนที่ 2 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความสำเร็จใจการพัฒนาวิสาหกิจ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จได้ต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นสมาชิกให้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาความรู้ทั้งของผู้นำและสมาชิก สมาชิกต้องมีเป้าหมายร่วมกัน ร่วมกันวางแผน ร่วมกันคิด ร่วมกันพัฒนาและร่วมกันค้นหาปัญหาพร้อมทั้งการบริหารจัดการที่มีระบบชัดเจนในด้านการเงิน การงาน และการแบ่งบทบาทหน้าที่ มีการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิก พไปเที่ยว ส่งเสริมการนำเด็กรุ่นใหม่เข้ามาร่วม การใช้ความเป็นตัวแทนของกลุ่มในการที่จะขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ ความรู้ การตลาด และโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อความยั่งยืนและความสำเร็จ ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะผู้นำที่ดีของธนพรรณ กาหมันดี (2543) ได้กล่าวว่า ลักษณะผู้นำที่ดี มีดังนี้ 1.มีความคิดริเริ่ม 2.ความใกล้ชิดกับ 3. ความเป็นตัวแทนของกลุ่ม 4. การแบ่งงาน 5. การบังคับบัญชา 6. การติดต่อสื่อสาร 7. การยอมรับ 8. ผลงาน 9. การตัดสินใจ 10. การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น 11. การรู้จักผู้ร่วมงาน 12. ความสามารถ และมีความสอดคล้องกับแนวคิดของรุ่งรวี จิตภักดี (2566) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไว้ว่าเป็นกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของคนในชุมชนในการดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งในชุมชน ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ การวางแผนในการรับประโยชน์จากการดำเนินการนั้น ซึ่งจะนำมาด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชนสำหรับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับแนวคิดของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) ที่อธิบายว่าระบบบุคลากร ในวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกกลุ่ม อาทิเช่น เงินปันผลรายเดือน โบนัสรายปี ค่าเย็บมโซ่ พาไปเที่ยวและทัศนศึกษาดูงาน รวมทั้งการให้โอกาสในการพัฒนาความรู้และทักษะของสมาชิกโดยอบรมกับหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยและว่า การบริหารจัดการด้านระบบงานวิสาหกิจชุมชนที่จะประสบความสำเร็จต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหาร มีการแบ่งฝ่าย แบ่งสายงานเพื่อการควบคุมกำกับอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง ความสำเร็จในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้างสาม ตำบลท่าช้าง อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

- 1.สมาชิกกลุ่มควรที่จะมีการพัฒนาทักษะด้านการเป็นวิทยากรกระบวนการ
- 2.ควรสร้างเครือข่ายในด้านปัจจัยการผลิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางการปัจจัยการผลิตให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 3.ควรมีการส่งเสริมให้เด็กรุ่นใหม่เข้ามาร่วมกิจกรรมให้มากกว่านี้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัย มีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 1.ควรศึกษาการพัฒนาภาคีเครือข่ายให้กับกลุ่ม โดยให้เครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม
- 2.ควรศึกษาความต้องการของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2546) คู่มือการปฏิบัติงานวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานส่งเสริมการเกษตร. 2,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี:โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2549) วิสาหกิจชุมชนหนทางพึ่งพาตนเอง อย่างยั่งยืน สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 2567,จาก <https://www.moac.go.th/builder/aid/>
- กัญญาณ อินทหว่างและคณะ (2554). กลยุทธ์การพัฒนาระบบการจัดการและความสำเร็จ จากกรณีศึกษา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543) การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป การศึกษา.กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย.
- ขวัญฤดี ตันตระบัณฑิตย์. (2551). แนวทางการพัฒนาธุรกิจชุมชน. วารสารการพัฒนาท้องถิ่น. มิถุนายน-กันยายน 2551, (หน้า 190-194).
- จรีภรณ์ มีศรี. (2563) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาลี-วรรณ ชุมชนพัฒนา ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. กลุ่มพัฒนาและส่งเสริมอาชีพประมง,สำนักงานประมงจังหวัดฉะเชิงเทรา
- จิระนุช ชาญณรงค์กุล. (2558). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้นแบบ. สืบค้นเมื่อตุลาคม 2567 จาก <https://www.doae.go.th/>
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จ. กรุงเทพฯ :เอ็ดมันเพลส โปรดักส์. _____ . (2545). วิสาหกิจชุมชนกลไกเศรษฐกิจฐานราก. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดมันเพลส จำกัด.
- ธนพรรณ การหมั่นดี. (2543). การประเมินผลโครงการรวมกลุ่มรายได้/อาชีพ ของกรมประชาสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต,สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 134 หน้า
- ประภัสรา ปราชญา. (2564). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้ยั่งยืนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนบ้านคลองสำโรง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. นักศึกษาปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์มหาบัณฑิต
- กลุ่มวิชาสาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น.มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ภัทรธิดา วัฒนาพรรณกิตติ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ, 10(2), (หน้า 17-26)
- รุ่งรวี จิตภักดี. (2566). นวัตกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน. 800 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วิจิต นันทสุวรรณ. (2544). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิหมู่บ้าน.
- วิเชียร วิทยอดม. (2550). องค์กรและการจัดการ. ธนัชการพิมพ์, กรุงเทพฯ. 95 หน้า.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ศรีปริญญา ฐปกระจำง. (2546). “ทิศทางการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน”. พัฒนาชุมชน. 42(10), (หน้า 14-18).
สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
พ.ศ. 2548. กรมส่งเสริมการเกษตร. โรงพิมพ์วิญญูชน, กรุงเทพฯ. 48 หน้า.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13
(พ.ศ. 2566-2570) สืบค้นเมื่อ ตุลาคม 2567 จาก,
<https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญ วิทย์การพิมพ์.
- อัมรัน สาลี. (2565). บทบาทสตรีในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคมวานีตา กรณีศึกษากลุ่มวานีตา.
รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- อานันท์ ชินบุตร. 2546. คัมภีร์แห่งความสำเร็จ. สำนักพิมพ์ต้นไม้, กรุงเทพฯ. 74 หน้า.
- อารี วิบูลย์พงศ์ และคณะ. (2549). โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการผลิตเกษตรและวิสาหกิจชุมชนตามวิถี
เศรษฐกิจพอเพียง: การประชุมวิชาการและนิทรรศการ เศรษฐกิจพอเพียง: ร่วมเรียนรู้ สานข่าย
ขยายผล วันที่ 23-27 พฤศจิกายน 2549 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน.
กรุงเทพฯ. 2549. 24 แผ่น
- อิสรี แพทย์เจริญและคณะ. (2565). ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนแปรรูปลำไยเนื้อ
สีทอง ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน.วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ ปีที่ 32 ฉบับที่ 2
(กรกฎาคม – ธันวาคม 2565)